

CONCEPT VERKIEZINGSPROGRAM

IEDEREEN

CDA

Concept verkiezingsprogramma 2012-2017

ledereen

Woord vooraf

Het komt erop aan.

Op 12 september gaat Nederland naar de stembus om een nieuwe Tweede Kamer te kiezen.

Voor u ligt het verkiezingsprogramma voor 2012-2017. Het is in lijn met de uitkomsten van het Strategisch Beraad, *Kiezen en Verbinden*, de commissie die de christendemocratische agenda heeft vernieuwd. Gecombineerd met de resultaten van de commissie 'Nieuwe woorden, nieuwe beelden', zet dat rapport de toon voor het nieuwe programma.

Het CDA programma 2012-2017 en de uitkomsten van het strategisch beraad zijn te beschouwen als één samenhangend document. Het is er de vertaling van. Om dit te onderstrepen, begint elk hoofdstuk van het programma met een citaat uit *Kiezen en Verbinden*.

De leden van de programmacommissie zijn: Paul Doop (voorzitter), Hubert Bruls (vicevoorzitter), Jan Schinkelshoek, Mustafa Amhaouch, Janny Bakker, Hans de Bruijn, Guusje Dolsma, Marianne Luyer, Petra Tielemans, Michel Rog, Jeroen van Velzen, Peter Arensman, Leonard Geluk, Marnix van Rij, Mirjam Maasdam, Lans Bovenberg (adviseur), Raymond Gradus (adviseur), Ruth Peetoom (adviseur), Karin Hoentjen/ Hester Tjalma (secretaris)

Velen hebben een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit programma. Langs vele wegen hebben ons suggesties voor het programma bereikt. Wij hebben bij de voorbereiding van het programma aan burgers en maatschappelijke organisatie om concrete suggesties gevraagd. Dat heeft vele bruikbare ideeën en gedachten opgeleverd. Wij danken iedereen die op deze wijze een actieve bijdrage heeft geleverd aan dit programma.

Wij zijn er klaar voor.

Ruth Peetoom
partijvoorzitter

Inhoudsopgave

Voor de toekomst van onze kinderen	4
<i>Nederland sterker uit de crisis – 10 punten</i>	6
1. Identiteit en pluriformiteit	9
2. Via Europa in de wereld	14
3. Duurzame dynamiek	18
4. Kennis maakt het verschil	22
5. Waardevolle gezondheid	26
6. Maatwerk in solidariteit	30
7. Degelijke financiën	33
8. Slagvaardige overheid	36

Voor de toekomst van onze kinderen

Het gaat om iedereen.

Jong en oud, klein en groot, rijk en arm, man en vrouw, ziek en gezond, student en gepensioneerd, stedeling en plattelander, ondernemer en werknemer, nieuwkomer en achterblijver.

Het gaat misschien wel het meest om onze kinderen.

Als wij nu niet doen wat nodig is, zitten zij straks met onze problemen: schulden, verdeeldheid, verruwing, overlast, vervuiling, werkloosheid.

Het gaat bij de ingelaste verkiezingen voor de Tweede Kamer, op 12 september, om onze toekomst.

Om de toekomst van iedereen.

We houden verkiezingen in een onzekere tijd. Veel mensen zijn bezorgd over de toekomst. Vanwege de huizenmarkt die vastgelopen is, hun werk, hun pensioen of de bezuinigingen, die op hen afkomen. Die zorgen zijn goed te begrijpen want er staat veel op het spel. In de keuzes van vandaag geven we vorm aan het Nederland van onze kinderen.

Het CDA gelooft dat Nederland het vermogen heeft om sterker uit de crisis te komen. Als we nu de juiste keuzes durven maken, als we bereid zijn om lessen te trekken uit wat mis is gegaan. Wij hebben vertrouwen in mensen, vertrouwen in hun gezond verstand en daarom vertrouwen in de toekomst.

In tijden van crisis val je terug op je diepste wortels. De christelijke traditie reikt ons begrippen aan als naastenliefde en persoonlijke verantwoordelijkheid. We komen pas tot ons recht in relatie tot anderen. Een rode draad in onze benadering is daarom het versterken van de gemeenschappen. Wij willen de kracht benutten van mensen, bedrijven, scholen en andere organisaties. Wij zijn ten diepste een 'wij-land'.

Met dit verkiezingsprogramma richt het CDA zich daarom tot iedereen die zich betrokken voelt bij Nederland - een prachtig land! Wij laten ons niet afschrikken door de crisis.

Wij kiezen voor werk en ondernemen. Een land waar mensen ruimte wordt gegund. We kiezen voor groei die in alle opzichten duurzaam en innovatief zal zijn. We bieden nieuwe antwoorden over de rolverdeling tussen overheid, bedrijven en mensen. Juist nu kunnen we creatieve oplossingen vinden; slimmer, sneller en minder duur. De crisis is geen excuus om met onze rug naar de toekomst te staan. Partijen die beloven dat alles bij het oude blijft, zetten de toekomst op het spel.

Nu de overheid kleiner wordt, knellen bureaucratie en regels eens te meer. Wij willen krachtig bijdragen aan een slagvaardige overheid. Een overheid die past bij een ambitieus land waar mensen willen wonen, werken en ondernemen. Een land waar een afspraak ook afspraak is, een land waar mensen zich thuis voelen.

Wij voelen ons verantwoordelijk voor een overheid die begrijpt en begrijpelijk is. Die rechtvaardig is en dichtbij. Wij willen een overheid van en voor mensen.

...

Iedereen doet mee. Nederland is een land waarin ouders hard werken om hun kinderen een toekomst te geven. Ze combineren zo goed als dat gaat werk en thuis. Ze doen dat samen met scholen, sportclubs en kinderopvang. Kinderen grootbrengen is een grote verantwoordelijkheid. Wij willen ouders daarin ondersteunen.

Het CDA investeert in mensen. Wij willen dat het Nederlandse onderwijs het beste ter wereld wordt. En dat kan! Wij willen meer uitdaging, onderzoek en innovatie. Beter beroepsonderwijs dat grotere kansen op werk geeft. Wij zetten in op het beste wat wij hebben: mensen en ondernemingen met nieuwe ideeën die mee kunnen helpen de wereld eerlijker en duurzamer te maken.

....

Nederland vergrijst. Ook daarvoor zijn nieuwe keuzes nodig. Hoe houden we de voorzieningen op peil als er straks twee keer zoveel ouderen zijn per werkende? Allereerst door te kiezen voor langer doorwerken. Voor iedereen die dat kan. Maar ook door in de zorg een nieuwe balans te vinden. Wij dragen samen de zorg voor mensen die door ziekte en ouderdom dat niet meer zelf kunnen. En we investeren in een stelsel waarin voorkomen weer beter is dan genezen.

Nederland is een veilig land, waar de overheid rechtvaardig handelt ten opzichte van iedereen en streng is waar nodig. Het recht geldt voor iedereen, ongeacht wie je bent. Wie kiest voor dit land spreken wij aan op respect en fatsoen. Succesvolle integratie zien wij als een wederzijdse opgave en vooral een wederzijds belang.

Nederland is een klein land met een enorm buitenland. Daar verdienen we ons geld en dragen we bij aan een betere wereld. Het aanvankelijke optimisme over de Europese eenwording en de euro is vbleekt door de zorgen over de kwetsbaarheid van de Europese samenwerking. Strengere maatregelen zijn nodig om te voorkomen dat we ooit nog zo diep moeten gaan. Maar wij geloven dat er geen toekomst is zonder Europa. Juist omdat de zorgen van Nederlanders ons ter harte gaan, willen we meewerken aan een stabiel Europa dat bijdraagt aan stabiliteit en welvaart, werk en inkomen.

Wij willen vanuit Europa bijdragen aan een modernere wereldeconomie die mensen helpt, schaarste eerlijk verdeelt en verspilling tegengaat. Dat is ook goed voor Nederland. Wij steunen landen die respectvol omgaan met hun burgers en mensenrechten eerbiedigen. Wij leveren ons aandeel aan het terugdringen van honger en armoede.

...

De maatregelen van vandaag bepalen de kansen van onze kinderen. Wij denken dat het anders kan. En beter moet. Ons antwoord op de problemen van vandaag – of het nu gaat om de economie of de zorg, het onderwijs of de veiligheid – ligt in een andere balans tussen overheid en mensen zelf. Wij kiezen voor het versterken van de gemeenschap en voor meer degelijkheid en gezond verstand.

Wij willen echt hervormen.

Wij kiezen voor een land waarin mensen met respect met elkaar omgaan.

Wij kiezen voor verbinding in plaats van uitsluiting. Voor oplossingen in plaats van polarisatie.

Wij doen wat nodig is.

Wij kiezen voor het nieuwe midden. Voor samen. Voor mensen zelf.

Voor iedereen.

De toekomst van onze kinderen vraagt om nieuwe keuzes.

Den Haag, mei 2012

Nederland sterker uit de crisis.

Dat is de inzet van het CDA bij de ingelaste verkiezingen voor de Tweede Kamer.

Als brede volkspartij geloven wij in de kracht van Nederland. Als we nu de juiste keuzen maken, komen we straks sterker uit de crisis.

Een herstelbeleid verdient een stevige, eerlijke en brede aanpak, een aanpak zonder linkse of rechtse taboes.

De financiële en economische crisis – minstens zo zeer een culturele en morele crisis – vergt meer dan bezuinigen. Zonder fatsoen, waarden en normen blijft het herstel op z'n best halverwege steken. Het zijn niet de cijfers die bepalend zijn voor de toekomst van Nederland. Het zijn de mensen achter de cijfers. Het gaat er om die kracht te mobiliseren.

Onze aanpak, samengevat in tien punten:

1. Werk, groei en hervormingen

Om de economie weer gezond te maken, zijn werk, groei en hervormingen nodig.

- *Solide*: stap voor stap op weg naar begrotingsevenwicht in 2017
- *Activerend*: iedereen aan de slag, meer banen, ook voor 55-plussers en starters op de arbeidsmarkt (o.a. via hervorming WW, scholingsbudget)
- *Sociaal*: lasten worden eerlijk verdeeld, iedereen doet mee aan loonmatiging. Kwetsbare groepen als gehandicapten en chronisch zieken worden ontzien.

Nederland heeft Europa nodig. Zonder de Europese Unie is ons land met z'n open economie veel kwetsbaarder.

2. Op naar een waardevolle economie

- Binnen de financiële sector maatregelen tegen de bonuscultuur, invoering van een 'bankierseed' en eenvoudige, transparante financiële producten, sterker Europees toezicht op de financiële markten
- Eerherstel voor vakmanschap, voorrang voor het beroepsonderwijs, een ambachtsschool-nieuwe-stijl
- Versterking van de 'topsectoren' gaat onverminderd door
- Stap voor stap naar een 'groene economie': groene investeringsmaatschappij, extra investeren in Green Deals, duurzame energie, energiezuinige woningen en gebouwen

3. Familie en gezin centraal

- Lastenverlichting voor gezinnen, met name met jonge kinderen
- Handhaving kinderbijslag en fiscale kinderaftrek
- Gezinnen worden ontlast door flexibele werktijden en meer verlofmogelijkheden
- Betere kinderopvang die aansluit bij school en thuis
- Ouders kiezen zelf welke school voor hun kinderen geschikt is (onderwijsvrijheid).
- Geen coffeeshops in de buurt van scholen.

4. Ruimte voor ondernemers en burgers

Om uit de crisis te groeien verdienen ondernemers ruimte en burgers armslag via

- lastenverlichtingen - ook nodig om de lastenverzwaringen op korte termijn te compenseren;
- minder regels en administratieve rompslomp
- vereenvoudigde ondernemersbelasting

- armslag voor ZZP'ers, met name om onderling inkomensbescherming te regelen.

5. Een actieve samenleving

- Ruim baan voor burgerinitiatieven, vrijwilligerswerk en maatschappelijke organisaties
- Meer ruimte voor een actieve inbreng van burgers bij het verbeteren van buurt, onderwijs en zorg
- Nieuwe maatschappelijke impulsen voor ontwikkelingssamenwerking en solidariteit met de allerarmsten in de wereld
- Uitbreiding van de Geefwet als 'beloning' voor particulier initiatief

6. Aanpak bureaucratie

- Sneller, slimmer werken bij de overheid, in de zorg en in het onderwijs
- Grote scholen kunnen fusies ongedaan maken
- Daadwerkelijke afschaffing van regels en andere administratieve lasten
- Wegsnijden van (interne) managementlagen
- Verkleining van het Nederlandse overheidsapparaat, vermindering van de Europese bureaucratie

7. Voor meer fatsoen, meer respect

- Hard optreden tegen vandalisme en overlast
- Verhoging van de alcoholleeftijd naar 18 jaar
- Aanpak van straatvervuiling/graffity
- Ouders betalen voor de schade van hun kinderen
- Voorbeeldgedrag dient beloond, waarden en normen worden door iedereen hoog gehouden.

8. Hervormen

- Een toekomstzekere gezondheidszorg, woningmarkt, arbeidsmarkt, onderwijs en pensioenstelsel vraagt nu om duidelijke keuzes en hervormingen.
- Hervormingen vergen een brede, gezamenlijke aanpak (nationale akkoorden).
- Solidariteit in de gezondheidszorg – tussen gezond en ziek, oud en jong, rijk en arm, behoud van een brede volksverzekeringen voor iedereen die langdurig afhankelijk van zorg is (AWBZ)
- Woningcorporaties krijgen meer armslag om te investeren in huurwoningen
- Vereenvoudiging van de belastingen: een sociale vlaktaks met een toptarief voor hoge inkomens.

9. Sociaal investeren

- Om straks na de crisis sterker te staan, zijn nu (structurele) investeringen nodig in:
 - onderwijs en onderzoek,
 - duurzaamheid
 - innovatie.
- Pensioenfondsen gaan meer investeren in ons land.

10. Sparen voor de toekomst

- Kleinere tekorten bij de overheid – minder rente op de staatsschuld straks

- Terugkeer van de Zilvervloot – voor later
- Invoering van bouwsparen – voor een eigen woning
- Studenten beginnen niet met studieschulden – de basisbeurs in de bachelorfase blijft behouden
- Wie versneld de hypotheekschuld aflost, krijgt een bonus

1. Identiteit en pluriformiteit

“De grote pluriformiteit van onze samenleving roept de vraag op wat Nederlanders nog bindt. Deze vraag zal de komende jaren extra actueel worden door de grote veranderingen die op onze samenleving afkomen: mondialisering, informatietechnologische revolutie en wereldwijde migratiebewegingen. Wat hebben we gemeen en wat maakt ons tot een samenleving? En hoe kunnen nieuwkomers en achterblijvers daarbinnen hun plaats veroveren? Het CDA vindt dat een samenleving, ook een pluriforme, wordt gebouwd op gedeelde waarden. Niet om anderen buiten te sluiten, maar om mensen met elkaar te verbinden. Om duidelijk te maken wat we van elkaar mogen verwachten. Maar het vergt een maatschappelijk debat om deze waarden helder te krijgen.”

Wij kiezen voor een land waarin we samenleven en samenwerken, een land waarin respect en fatsoen de toon zetten.

Wij maken ruimte voor de samenleving, dat mozaïek van maatschappelijke initiatieven, particuliere organisaties, gemeenschapszin en burgerschap

Wij zijn een familie- en gezinspartij.

Het gezin is voor ons de plaats waar mensen “thuis” zijn, de plaats waar mensen opgroeien, gevormd worden, groeien tot wie ze later zijn, de plaats waar mensen tot hun recht kunnen komen.

Wij respecteren de eigen identiteit van mensen binnen het geheel dat ons land vormt.

Wij willen dat iedereen meedoet, oude en nieuwe Nederlanders.

Wij zijn strikt als het gaat om de immigratie van mensen voor wie het zicht op succesvolle participatie ver weg is, open voor echte vluchtelingen en uitnodigend voor talent, voor studie of werk.

Wij geloven in de kracht van religie, als kompas, als inspiratie, als stut en steun, als bindmiddel.

Wij hechten aan onze democratische rechtsstaat.

Wij zijn trots op ons koningshuis.

Samenleving en democratie

- 1.1 Het CDA gelooft in de kracht van Nederland, zoals gevormd door het brede spectrum van maatschappelijke organisaties, verenigingen en andere vormen van particulier initiatief.
- 1.2 We hebben vertrouwen in verenigingen, sportclubs, kerken, moskeeën, synagogen, scholen, bedrijven en al die andere verbanden en organisaties die gezamenlijk een unieke bijdrage leveren aan het samenleven. Zo krijgt ‘gezamenlijke verantwoordelijkheid’ vorm in de praktijk van alle dag.
- 1.3 Nederland van iedereen die zich voor Nederland inzet.
- 1.4 Iedereen doet naar vermogen voluit mee. Daarom hechten we aan het eerste artikel van de Grondwet, een grondrecht dat iedereen ‘insluit’. In dat verband ligt actief optreden tegen discriminatie op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, seksuele gerichtheid of op welke andere grond dan ook.

- 1.5 Vrijheid van meningsuiting is een groot goed. In een democratie moeten ook minderheden eigen of afwijkende ideeën, opinies en opvattingen kunnen ventileren. Maar het is geen vrijbrief om maar alles te zeggen wat je wil. De grenzen worden bepaald door de wet en algemene fatsoenregels.
- 1.6 Geweld dat voortvloeit uit een culturele of religieuze achtergrond, zoals eegerelateerd geweld, vrouwenbesnijdenis of geweld tegen homo's en lesbiennes moet worden aangepakt en er moet goede opvang zijn voor slachtoffers. Extremisme wordt met kracht bestreden.
- 1.7 Nederland is een moderne democratie met een moderne monarchie, een Oranjemonarchie waar we trots op zijn. Een ceremonieel koningschap is een stap terug.
- 1.8 Nationale feestdagen als Koninginnedag en de viering van 4 en 5 mei zijn, als symbolen van nationale saamhorigheid, van bijzondere betekenis.
- 1.9 Andere nationale symbolen, zoals vlag en volkslied, verdienen aandacht en respect. Met name op school.
- 1.10 De Friese taal is – evenals het Nederlands – een Europees erkende taal en beide verdienen erkenning in de Nederlandse grondwet. Talen en dialecten geven de inwoners handen en voeten in de taal van hun hart. Wij moedigen die ontwikkeling aan. De overheid biedt ruimte aan de ontplooiing van die talen en dialecten.
- 1.11 Overheden zullen meer ruimte moeten bieden aan een actieve inbreng van burgers bij het ontwerpen, uitzetten en uitvoeren van beleid (burgerparticipatie).
- 1.12 Uitdrukkelijk zullen burgers meer worden uitgenodigd om mee te denken.
- 1.13 Lokale en regionale burgerinitiatieven verdienen meer ruimte.
- 1.14 Terugdringing van bureaucratie – niet alleen bij de overheid, ook binnen onderwijs, zorg en politie – is onderdeel van de aanpak om burgers meer zeggenschap te bieden.
- 1.15 Vrijwilligers hebben een streepje voor.
- 1.16 Om het particulier initiatief te bevorderen, bepleiten we modernisering van de Geefwet.

Familie en gezin

- 1.17 Het CDA is dé familie- en gezinspartij.
- 1.18 Lastenverlichting voor gezinnen, met name daar waar jonge kinderen opgroeien, verdient hoge prioriteit. Inkomensmaatregelen willen we steeds toetsen op de gevolgen voor familie en gezin.
- 1.19 Familie- en gezinsbeleid is meer dan inkomensbeleid. Het gaat ook om een veilige leef- en speelomgeving, onderwijs dat aansluit bij de thuissituatie, opvoedingsondersteuning, ruimte voor meergeneratiewoningen.
- 1.20 Gezinnen met kinderen bevinden zich in het spitsuur van het leven. Zij moeten werk, carrière combineren met de zorg voor kinderen. Wij willen hen daar in faciliteren. Dit vraagt ook flexibele werktijden voor zowel mannen als vrouwen.
- 1.21 Via zowel de vaste kinderbijslag als het kindgebonden budget willen we gezinnen met kinderen zo goed mogelijk tegemoet komen.
- 1.22 Kinderopvang voor ouders zal beter moeten aansluiten bij de situatie thuis en de situatie op school. Dat vergt veelal kleinschalige, op maat gerichte initiatieven.
- 1.23 Het zwangerschaps- en bevallingsverlof zal worden uitgebreid. Dat geldt ook voor het vaderschapsverlof.
- 1.24 We willen de regels voor buitenschoolse opvang versimpelen.

- 1.25 Het onderwijs moet zo zijn ingericht dat de school weer voluit de school van kinderen en ouders is.
- 1.26 Ouders betalen voor de schade die hun kinderen aanrichten.
- 1.27 Er moet vroegtijdig kunnen worden ingegrepen als het bij de opvoeding in risicogezinnen misgaat.
- 1.28 Het netwerk rond het gezin speelt een belangrijke rol: de zorg voor de jeugd is niet alleen van professionals.
- 1.29 Kindermishandeling verdient een straffe aanpak.
- 1.30 Opvoedingsondersteuning kan het beste via de gemeenten worden georganiseerd. Daarom wordt de decentralisatie van de jeugdzorg onverkort doorgezet.

Sport, media, cultuur

- 1.31 Sport is maatschappelijk goud dat verzilverd moet worden. Zonder vrijwilligers is er geen sport. Die inzet verdient aanmoediging.
- 1.32 Bedrijven, sportverenigingen, maatschappelijke organisaties en zorgverzekeraars slaan de handen ineen om sport en bewegen te stimuleren.
- 1.33 Onze ambitie blijft om internationaal tot de top-10 van sportlanden te behoren.
- 1.34 Bij een pluriforme samenleving hoort een pluriform omroepbestel, aantoonbaar verankerd in de samenleving. Naast de commerciële omroepen is er ruimte voor een publiek bestel, waarin ledenomroepen royale armslag krijgen.
- 1.35 Regionale en lokale omroepen zijn van zo'n grote betekenis dat ze blijvende aandacht verdienen. Regionale mediacentra worden gestimuleerd, ook om zo een sterke regionale pers te borgen.
- 1.36 Ook cultuur staat of valt met pluriformiteit en identiteit. Daarom willen we dat cultuurinstellingen goed geworteld zijn in de samenleving, breder publiek aantrekken, nieuwe groepen aanspreken en meer eigen inkomsten genereren. Wij staan voor een samenleving waarin mensen al op jonge leeftijd via educatie en participatie met cultuur in aanraking komen, waarin naast topkwaliteit erkenning is voor amateurkunst en volkscultuur en waar toptalent de ruimte krijgt.
- 1.37 Het cultureel erfgoed zal breed toegankelijk moeten zijn. Om het in goede staat te houden, verdient onderhoud en restauratie van monumenten aandacht. Monumenten die leeg komen te staan, krijgen een nieuwe bestemming.
- 1.38 In de regio hebben instellingen een belangrijke waarde voor de culturele infrastructuur. Ook buiten de Randstad verdienen kunst en cultuur een volwaardige plaats.

Religie en levensbeschouwing

- 1.39 De vrijheid van godsdienst en levensovertuiging is een wezenskenmerk van de Nederlandse samenleving.
- 1.40 Ongeacht de scheiding van kerk en staat, blijft er ruimte om binnen de publieke ruimte blijk te geven van persoonlijk geloof. De grens ligt daar waar de kernwaarden van rechtsstaat en democratie worden aangetast.
- 1.41 Als christendemocratische partij, staande in de christelijk-sociale traditie, erkent het CDA het grote belang van religie, ook in het publieke domein.

- 1.42 De interreligieuze dialoog tussen mensen is van belang om in Nederland vreedzaam naast elkaar te kunnen leven. Het zijn de gemeenschappen die er werk van moeten maken.
- 1.43 Juist uit respect voor religie en levensbeschouwing zijn wij tegen het verbod op ritueel slachten.

Integratie

- 1.44 Het CDA wil meer werk maken van inburgering.
- 1.45 Mensen die inburgeren moeten tenminste een startkwalificatie behalen. Goede beheersing van het Nederlands is een minimum. Ook moet de nadruk komen te liggen op de verantwoordelijkheden ten opzichte van de Nederlandse samenleving.
- 1.46 Van oudere immigranten, afkomstig uit de eerste generatie, mag worden gevraagd zichzelf zo veel mogelijk te redden in de winkel, op het schoolplein en bij de huisarts. Hoewel niet dwingend op te leggen, zijn die inburgeringcursussen nodig om ook ouderen meer bij de samenleving te betrekken.
- 1.47 Inburgeringsplicht is voorwaarde voor een tijdelijke verblijfsvergunning. Dat is inclusief een maximale inspanning om zich te kwalificeren voor de arbeidsmarkt. Wie aan de kant blijft staan komt niet in aanmerking voor een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. Wie afwijzend of negatief doet, krijgt een boete of wordt gekort op z'n uitkering.
- 1.48 Als handelsnatie moet Nederland het hebben van mensen die in meer dan één wereld thuis zijn. Bij de vormgeving van dubbele nationaliteit wordt met dit uitgangspunt rekening gehouden.

Asiel en immigratie

- 1.49 De asielprocedures moeten beter, duidelijker en efficiënter worden. Om te voorkomen dat mensen zonder toekomstperspectief langdurig in Nederland verblijven, moeten de procedures zo worden ingericht dat de IND binnen zes maanden duidelijkheid verschaft.
- 1.50 De (taal)eisen voor (huwelijks)migranten worden aangescherpt.
- 1.51 De procedures voor asielmigratie en reguliere migratie blijven strikt gescheiden.
- 1.52 Bij het toelaten van arbeidsmigranten zijn de behoeften van de Nederlandse arbeidsmarkt leidend. Kenniswerkers en studenten worden sneller toegelaten.
- 1.53 In zijn uiteindelijke beslissing over een asielverzoek laat de verantwoordelijke bewindspersoon in schrijnende gevallen meewegen of een asielzoeker een positieve rol in zijn gemeenschap speelt en er geworteld is geraakt (discretionaire bevoegdheid).
- 1.54 Wij hebben oog voor belangen van (asiel)kinderen die in Nederland geworteld zijn. De verantwoordelijk bewindspersoon moet eigenstandig per geval een beslissing kunnen nemen (op basis van zijn discretionaire bevoegdheid), met name om in individuele, schrijnende gevallen een impasse te doorbreken. Dat het belang van het kind een belangrijke rol speelt, spreekt voor zich.
- 1.55 Arbeidsmigratie binnen de EU moet op eerlijke voorwaarden gebeuren: malafide constructies, waardoor oneerlijke concurrentie met Nederlandse werknemers plaatsvindt, moeten we bestrijden. EU-burgers die als zzp'er of op detacheringbasis komen werken moeten zich registreren, zodat we deze constructies gericht kunnen controleren.

- 1.56 Een harmonisatie van de regels voor toelating, een evenwichtige verdeling van migratie en een gemeenschappelijke aanpak van het terugkeerbeleid zijn binnen de Europese Unie onverminderd van belang. Wij werken toe naar een gemeenschappelijk Europees asielbeleid, waarbij asielaanvragen en opvang in de regio van herkomst plaatsvinden en erkende asielzoekers zo nodig via hervestiging naar de EU-landen komen.

2. Via Europa in de wereld

“We leven in een klein land met een enorm buitenland. Meer dan ooit is de wereld een dorp geworden, ons dorp. Nederland moet daarin voluit meedoen, om er zelf van te profiteren, maar ook om de wereld beter te maken. Tegelijk slinkt onze invloed. Om ondanks de mondiale machtsverschuivingen een sterke positie te kunnen behouden, zal de Europese Unie meer als eenheid, zuiniger en slagvaardiger dan nu moeten opereren. Het CDA ziet de onmiskenbare verbondenheid tussen Nederland en Europa. Ons land kan een voorname positie verwerven op het wereldtoneel door en met Europa. Tegelijk moet Nederland blijven investeren in kleinschalige gemeenschappen en nabijheid, op het platteland maar zeker ook in de stad. Juist in een grote wereld hebben mensen behoefte aan overzicht en menselijke maat waar mensen kunnen omzien naar elkaar. Mondialisering en kleinschaligheid zijn geen tegenpolen.”

Wij werken aan versterking van de Nederlandse positie in de wereld. En dat kan niet zonder Europa.

Wij willen een Europa dat de Nederlandse belangen verdedigt, waarborgt en versterkt.

Wij voeren in het buitenland een beleid waarvan de toepassing van het internationale recht de kern is, vrijheid, vrede en veiligheid essentiële ingrediënten zijn en de mensenrechten een centrale opdracht vormen.

Wij werken aan een nieuwe agenda voor internationale samenwerking, vanuit de gedachte van toenemende gedeelde belangen, wederzijdse verantwoordelijkheid en internationale solidariteit. Wij achten de rol van maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, bedrijfsleven en particulier initiatief in internationale samenwerking van vitaal belang.

Wij willen via de NAVO wereldwijd bijdragen aan internationale missies en crisisbeheersing.

Wij zijn trots op onze krijgsmacht.

Via Europa

- goed voor Nederland

- 2.1 De Europese Unie heeft Nederland veel te bieden. Het is in het directe belang van Nederland om van Europa een sterk werelddeel te maken.
- 2.2 Het Europese integratieproces is geen doel op zichzelf. Het is de weg voor een handelsnatie als Nederland om de interne markt te versterken en de invloed in de wereld te vergroten.
- 2.3 De Europese Unie beperkt zich tot kerntaken. Er is een zuinigere en doorzichtigere Europese bestuurscultuur nodig, daarom wil het CDA doorgaan met vermindering van EU-regels met 25%.
- 2.4 De Europese samenwerking zal gebaseerd moeten zijn op duidelijke prioriteiten, afgeleid van wat we – als Nederland - willen. Te beginnen met een krachtige aanpak van de financiële, monetaire en economische crisis.
- 2.5 De Economische- en Monetaire Unie moet worden voltooid om een stabiele eurozone te krijgen.
- 2.6 Aanpak van de economische crisis vergt sterkere coördinatie op Europees niveau, te verankeren in Europese verdragen:

- forse versterking van de begrotingsdiscipline, inclusief het handhaven van sancties;
 - invoering van een Europese begrotingscommissaris;
 - een sterke onafhankelijke Europese Centrale Bank,
 - beter Europees toezicht op het bankwezen en de financiële markten;
 - een actief beleid om te komen tot sterkere concurrentiekracht van economisch zwakke EU-landen.
- 2.7 Grensoverschrijdende thema's als energie, asiel en migratie, voedselzekerheid duurzaamheid, buitenlands beleid en defensie zijn andere Europese prioriteiten.
- 2.8 De EU moet terughoudend zijn op het gebied van volksgezondheid, toerisme en cultuur.
- 2.9 Het Nederlandse pensioenstelsel mag niet door Europa worden aangetast.
- 2.10 Het Europees Sociaal Fonds wordt ingezet ten gunste van langere arbeidsmarkt-participatie en de ondersteuning van bijscholing.
- 2.11 Grensoverschrijdende initiatieven van de Europese Unie die goed zijn voor de Nederlandse burger, zoals erkenning van diploma's en vergoeding van medische behandelingen in andere EU-lidstaten, verdienen royale steun.
- 2.12 Bescherming van ondernemers en consumenten bij online aankopen moet op EU-niveau beter geregeld worden. Dat vergt een gemeenschappelijk Europees handelsrecht.
- 2.13 Een goede balans is nodig tussen het vrije verkeer van werknemers binnen de Europese Unie en het tempo waarin de werknemers uit nieuwe lidstaten tot de Europese markt kunnen toetreden.
- 2.14 Malafide uitzendbureaus en werkgevers die zich niet aan lokale cao's houden worden hard aangepakt. Bestaande Nederlandse wetten worden strenger gehandhaafd, ook om oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden te voorkomen.
- 2.15 Georganiseerde criminaliteit - te denken valt aan: drugshandel, mensensmokkel en prostitutienetwerken en cybercrime - vergt versterkte samenwerking van justitie en politie over de grens.
- 2.16 Buitengrenzen van de EU worden strenger gecontroleerd. Dat vergt meer gezamenlijk optreden van EU-lidstaten en versterking van het grensagentschap Frontex.
- 2.17 Het tijdelijk instellen van controles aan binnengrenzen kan worden toegestaan, maar alleen in uitzonderlijke gevallen.
- 2.18 Het einde van het uitbreidingsproces van de Europese Unie nadert. Alleen wie aan de Kopenhagencriteria voldoet, kan toetreden.
- 2.19 Om de afstand van Europa tot de Nederlandse burger te verkleinen, wordt het Nederlands parlement proactiever met betrekking tot Europese zaken.
- 2.20 Het Nederlandse parlement gaat nieuwe wetten eerder en beter toetsen op haalbaarheid met het Europese recht, zoals bij accountant- en fiscale wetgeving.
- 2.21 De Eerste en Tweede Kamer moeten de oranje kaart trekken als de Europese wetgeving in strijd is met het principe van subsidiariteit.
- 2.22 Nederland zet zich samen met de Europese bondgenoten in voor een versteviging van de democratie en rechtsstaat en voor economische ontwikkeling in het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Het is van groot belang dat een goede, representatieve parlementaire

democratie er wortel schiet, de mensenrechten worden geëerbiedigd en de positie van religieuze minderheden en vrouwen wordt versterkt.

In de wereld

- internationale samenwerking

- 2.23 Internationale samenwerking is meer dan vanzelfsprekend. Wie wereldwijde problemen wil aanpakken, oplossingen wil aanreiken, ongelijkheid wil tegengaan zal over grenzen heen moeten samenwerken.
- 2.24 Om grote mondiale uitdagingen aan te pakken - zoals het duurzaam beheren van natuurlijke hulpbronnen, klimaat, veiligheid, voedselvoorziening, waterbeheer en migratie – zal Nederland een actieve rol moeten spelen.
- 2.25 Nederland blijft bijdragen aan het verbeteren van de leefomstandigheden van mensen in fragiele staten en conflictgebieden. Maatschappelijke organisaties zijn bij dit proces onmisbaar.
- 2.26 De ingezette modernisering van de ontwikkelingssamenwerking gaat door. Voorop staat concentratie van ontwikkelingssamenwerking op een beperkt aantal partnerlanden, gericht op zelfredzaamheid en economische ontwikkeling. Effectiviteit staat centraal: bereiken we de gewenste effecten?
- 2.27 Coalities met bedrijven, particuliere donoren, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties (hier en daar) zijn belangrijk voor het succes van de nieuwe strategie.
- 2.28 Maatschappelijke organisaties worden nauw betrokken bij de (nieuwe) ontwikkelingsagenda - nodig als ze zijn om te komen tot mondiaal burgerschap en het maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- 2.29 Het particulier initiatief is een vitaal, onmisbaar bestanddeel van internationale solidariteit met armen in de wereld. Onderlinge kennisdeling komt de kwaliteit van de internationale samenwerking ten goede.
- 2.30 Nederland zal een leidende rol spelen bij de vernieuwing van de klassieke Noord-Zuid-hulp - de Official Development Assistance (ODA) bestaande uit overdrachten van middelen/schenken - tot andere vormen van internationale samenwerking. Tot die tijd is het de ambitie vast te houden aan internationale afspraken en de beschikbare gelden conform de ODA-criteria te besteden.
- 2.31 Bij de vernieuwde vormen van internationale samenwerking koerst Nederland op het aansporen van andere en nieuwe financieringsbronnen, geëngageerd burgerschap, duurzame productie en maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- 2.32 Gekeken wordt naar (nieuwe) fiscale faciliteiten op het gebied van geven, beleggen en investeren (uitbreiding Geefwet).
- 2.33 Een alomvattend vredesakkoord voor het conflict tussen Israël en de Palestijnen zal pas echt vrede brengen in het Midden-Oosten. Dat is dan ook de inzet van Nederland. Een tweestatenoplossing, met als uitgangspunt de grenzen van 1967, staat voorop. Nederland zal zich - bilateraal en via het kwartet met onder andere de VN en EU - inzetten voor een bijdrage aan een vredesakkoord.

In de wereld

- defensie

- 2.34 Nederland speelt een actieve rol binnen de NAVO, onverminderd noodzakelijk voor bescherming van het grondgebied, wereldwijde verdediging van Nederlandse belangen en bevordering van de internationale rechtsorde.
- 2.35 Om een innovatieve, veelzijdig inzetbare en slagvaardige krijgsmacht in stand te houden, zijn voldoende investeringen en duurzame financiering nodig.
- 2.36 De defensiesamenwerking met gelijkgezinde partnerlanden wordt voortgezet en uitgebreid, om te beginnen in Europa. Dat vergroot de slagkracht.
- 2.37 De krijgsmacht zal ook worden ingezet voor de bestrijding van drugshandel, illegale immigratie, terrorisme en piraterij.
- 2.38 Goed gemotiveerd, geoefend en opgeleid personeel -onontbeerlijk voor een goed functionerende krijgsmacht- verdient passende aandacht. Daartoe behoren ook goede zorg en nazorg.
- 2.39 Defensie gaat een actiever reservistenbeleid voeren. Veteranen verdienen blijvende erkenning en waardering.

3. Duurzame dynamiek

“Ondernemers zijn van groot belang voor de Nederlandse economie en maatschappij. Wij kiezen voor ontwikkeling en groei die in alle opzichten duurzaam en innovatief is. Er moet volop ruimte komen voor het opwekken van duurzame energie, op (inter)nationaal niveau en op kleine schaal. We moeten ook ons energieverbruik verminderen, door beter te bouwen en schoner te rijden en efficiënter te produceren. Van een ouderwetse economie die grondstoffen en goederen verbruikt, moeten we omschakelen naar een kringlooeconomie waarin grondstoffen en materialen worden bewaard en hergebruikt. We kiezen voor vitale, duurzame steden en voor ruimte om met nieuwe initiatieven de krimp in plattelandsregio's op te vangen.”

Wij *geven ondernemers, als aanjagers van dynamiek, erkenning voor wat zij doen voor Nederland. Zij verdienen het geld voor Nederland.*

Wij kiezen voor groei die in alle opzichten duurzaam en innovatief is

Wij willen Nederland sterk houden en onze wereld mooi en vruchtbaar achterlaten voor volgende generaties.

Wij zijn samen verantwoordelijk voor onze leefomgeving. Onze keuzes doen er maatschappelijk toe.

Wij steunen de aanjagende rol van maatschappelijke organisaties om Nederland van een wegwerpeconomie om te vormen tot een kringlooeconomie.

Wij kiezen voor onze prachtige natuur en ons mooie cultuurlandschap.

Wij maken burgers en maatschappelijke organisaties medeverantwoordelijk voor het op innovatieve wijze samenwerken tussen natuur, recreatie, agrarisch natuurbeheer en landbouw.

Wij willen dat Nederland bereikbaar blijft.

Wij willen dat mishandeling en verwaarlozing van dieren stevig wordt aangepakt.

Ondernemerschap

- 3.1 Ondernemers verdienen respect voor datgene wat zij doen voor ons land.
- 3.2 Ondernemers in gezonde markten verdienen steun. Daarom kiezen we voor de teruggave van de tijdelijke lastenverzwaringen.
- 3.3 Wij bepleiten de ambitieuze voortzetting van het programma 'Vermindering regeldruk', dat neerkomt op een jaarlijkse vermindering met 10% in 2014 en 2015 en met 5% in de jaren er na. Voor ondernemers moet dat (letterlijk) merkbaar zijn.
- 3.4 Generieke innovatieregelingen worden aantrekkelijker gemaakt voor het midden- en kleinbedrijf.
- 3.5 Binnen de Europese Unie zet Nederlands zich principieel in voor gelijke concurrentievoorwaarden.
- 3.6 Het familiebedrijf dat zowel de bezittingen als de waarden door wil geven aan de volgende generatie past bij onze ambitie voor een meer duurzame economie.
- 3.7 Wij steunen bedrijven die initiatieven nemen die verder gaan dan de wettelijke eisen op het gebied van duurzaamheid en veiligheid. Bestaande (fiscale) investeringsregelingen worden samengevoegd.
- 3.8 Er komt meer ruimte voor starters en MKB-bedrijven in het innovatiebeleid.

- 3.9 De topsectorenaanpak wordt met kracht voortgezet.
- 3.10 De 'Green Deal'-aanpak wordt geïntensiveerd. De overheid ondersteunt op deze manier de realisatie van duurzame initiatieven. Hiervoor komen ook financiële middelen beschikbaar.

Energie

- 3.11 Het CDA wil dat Nederland in 2050 meer dan 50% van haar energie duurzaam produceert en dat we 50% energie-efficiënter werken ('50-50-50'). Dit betekent dat wij een nieuwe energiebalans bereiken waarbij wij efficiënter omgaan met onze fossiele brandstoffen, meer gaan inzetten op alternatieve energievoorziening en kolen en kernenergie op de lange termijn niet meer nodig hebben.
- 3.12 Wij gaan alles op alles zetten voor 14% duurzame energie in 2020. Dit is ook van belang voor energiezekerheid.
- 3.13 Wij zijn groot voorstander van het stimuleren van decentrale energieopwekking. Er worden experimenten uitgevoerd rond saldering van duurzame energie.
- 3.14 Private investeringen in verduurzaming willen wij aantrekkelijker maken. Wij pleiten voor lokale en regionale fondsen energiebesparing. Gemeenten en provincies zorgen voor de cofinanciering.
- 3.15 Voor nieuwbouwwoningen worden strengere normen gehanteerd voor energie-efficiency. Door middel van *green deals* is versterking van duurzame bouw mogelijk.
- 3.16 Woningcorporaties krijgen de mogelijkheid om investeringen voor energiebesparing aan de huurder door te berekenen waarbij het voordeel van de lagere energierekening aan de huurder toevalt.
- 3.17 De stimuleringsregeling voor duurzame energie (SDE+) wordt versterkt.
- 3.18 De overheid helpt bij het realiseren van duurzame energie projecten door betere procedures en regelgeving. Vergunningverlening dient niet onnodig belemmerend te werken.

Natuur, milieu en ruimte

- 3.19 Het draagvlak voor onze natuur zal worden verhoogd door betere verbindingen met recreatie, landbouw en overige economie. De natuur moet regionaal goed worden beheerd en wordt effectief en simpel beschermd in lijn met Europese regelgeving.
- 3.20 Afval is een grondstof. Nederland moet in Europa leidend zijn ten aanzien van hergebruik. Aan het einde van de volgende kabinetsperiode dient 85% van het afval te worden hergebruikt.
- 3.21 Om de klimaatverandering te beperken tot minder dan 2°C, steunt Nederland de Europese doelstelling om de uitstoot van broeikasgassen tegen 2050 met 80 tot 95% te verminderen ten opzichte van 1990.
- 3.22 Nederland is de veiligste delta ter wereld. Dit moet zo blijven. De uitvoering van het hoogwaterbeschermingsprogramma heeft prioriteit; zwakke plekken (zoals de Afsluitdijk) worden aangepakt. De financiering vindt plaats via het Deltafonds. Daarnaast is aandacht nodig voor voldoende zoet water tijdens droge periodes.
- 3.23 Wij vinden één Omgevingswet nog steeds belangrijk. Deze vervangt vijftien bestaande wetten en onderdelen van tientallen andere wetten. Hierdoor worden (administratieve)

lasten voor burgers en bedrijven verlaagd, bijvoorbeeld bij het aanvragen van een vergunning.

Steden en regio's

- 3.24 De kwaliteit van de omgeving en leefbaarheid is belangrijk voor mensen in de stad en op het platteland.
- 3.25 Groen in de stad is belangrijk voor de gezondheid. Wij maken ruimte voor "stadslandbouw" en andere initiatieven die groen in de stad stimuleren. Natuurgronden die gebruikt worden voor bouw en infrastructuur worden gecompenseerd.
- 3.26 De beschikbaarheid van werk en basisvoorzieningen is belangrijk voor de leefbaarheid in de steden en op het platteland, ook met een krimpende bevolking. Nieuwe initiatieven voor zorg, onderwijs en cultuur krijgen alle ruimte.
- 3.27 Herbestemming van bestaande panden heeft de voorkeur boven sloop of extreem langdurige leegstand.

Bereikbaarheid

- 3.28 De infrastructuur in Nederland wordt verder versterkt. Het CDA zet in op een betere benutting van de bestaande infrastructuur, waarbij goede combinaties gemaakt worden tussen verschillende vormen van vervoer.
- 3.29 Wij zetten ons in voor het principe 'de vervuiler betaalt'. De belastingen op het hebben van een auto gaan naar beneden. Er komt op korte termijn een heffing per gereden kilometer, de afschaffing van het reiskostenforfait wordt verdisconteerd – om dubbeling van lasten te voorkomen.
- 3.30 Met goed en hoogwaardig openbaar vervoer kan, vooral in stedelijk gebied, de leefbaarheid fors verbeteren. Aanleg van nieuwe hoogwaardige verbindingen is alleen mogelijk met een bijdrage van de regio. Bij het huidige intensieve gebruik van het nationale spoorvervoer zetten we vooral in op goed beheer en onderhoud.
- 3.31 Er komt een gerichte aanpak voor veelplegers in het verkeer. Het puntenrijbewijs wordt uitgebreid naar alle bestuurders. Een bestuurder is bij drie grove overtredingen zijn rijbewijs kwijt.
- 3.32 De binnenvaart verzorgt 25% van ons binnenlandse transport. Deze groene wijze van vervoer ontlast onze wegen. De binnenvaart wordt gestimuleerd door het bevorderen van schonere motoren, het openhouden van (kleine) vaarwegen en aandacht voor ligplaatsvoorzieningen.

Land- en tuinbouw, visserij en dierenwelzijn

- 3.33 Het CDA is trots op onze agrarische sector. Onze land- en tuinbouw levert een grote bijdrage aan de economie. In de wereld geldt het als voorbeeld vanwege kwaliteit en efficiency.
- 3.34 Wij ondersteunen de initiatieven in de sector die verder gaan dan wettelijke eisen op het gebied van duurzaamheid zoals Beter Leven Kenmerk, Kas als Energiebron en Duurzame Zuivelketen.

- 3.35 Ondernemers die investeren in ecologische, economische en sociaal verantwoorde duurzaamheid (onder meer op het vlak van volks- en diergezondheid, dierenwelzijn, landschappelijke inpassing en beperking milieudruk) verdienen ruimte.
- 3.36 Wij zetten ons in voor sterke gezins- en familiebedrijven. De grootschalige intensieve veehouderij, die alleen op kostenconcurrentie is gericht, wordt beperkt.
- 3.37 Om antibioticaresistentie te verminderen moet het antibioticagebruik in de veehouderij omlaag.
- 3.38 Wij kiezen voor een hervormd Europees landbouwbeleid met aandacht voor de toekomstige uitdagingen (tekorten aan voedsel, energie en grondstoffen). We moeten beter en slimmer produceren met minder gebruik van energie en grondstoffen.
- 3.39 Wij steunen een verdere vergroening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid door innovatie, aandacht voor biodiversiteit en toename van dierenwelzijn.
- 3.40 De visserijsector heeft grote stappen voorwaarts gezet door de inzet van nieuwe vistechnieken en via keurmerken voor duurzame vis (MSC en ASC). In internationaal verband moet een gelijk speelveld gelden voor de eisen aan vloot en visvangst. Duurzaam beheer van visbestanden moet uitgangspunt zijn in het Europese visserijbeleid.
- 3.41 Voor genetische modificatie bij dieren geldt 'nee, tenzij', en bij planten 'ja, mits' deze veilig is voor mens, dier en milieu. Genetische modificatie bij planten kan een belangrijke rol spelen bij wereldwijde voedselzekerheid. Er dient een goede balans te zijn tussen kwekersrecht en octrooirecht.
- 3.42 Mishandeling en verwaarlozing van dieren wordt stevig aangepakt. Het landelijke meldnummer ('144 red een dier') blijft bestaan. De normen voor dierenwelzijn worden in Europees verband aangescherpt. De transportduur van slachtdieren wordt beperkt tot acht uur. Europese afspraken over dierenwelzijn (zoals afschaf legbatterij en verplichte groepshuisvesting voor zeugen) moeten overal worden nageleefd.
- 3.43 We blijven ons inzetten om dierziekten te bestrijden via vaccinatie zonder handelsbeperkingen.

4. Kennis maakt het verschil

“In de economie van morgen is kennis de sleutel tot succes. Toch dreigt er een kenniskloof dwars door de samenleving. Het CDA kiest ervoor om mensen uit te dagen en te ondersteunen om hun kennis en vakmanschap levenslang op peil te houden. De school van de kinderen is de plaats waar vorming tot verantwoordelijke medeburgers plaats heeft. Ouders en scholen moeten samen organiseren dat kinderen met een taalachterstand die kunnen inlopen voordat ze naar groep 1 van de basisschool gaan. Ouders en scholen overleggen ook hoe ouders werk en gezin kunnen combineren. De vrijheid om scholen te stichten wil het CDA verbreden tot niet-religieuze gronden. Opvoedingsondersteuning dient dicht bij huis en laagdrempelig te worden georganiseerd. Onderwijs en onderzoek op universiteiten en in het bedrijfsleven moeten hun internationaal vooraanstaande positie behouden dan wel verbeteren.”

Wij investeren in mensen.

Wij vinden dat het onderwijs van de samenleving is: van de ouders, van de buurt en van de leerkrachten.

Wij vinden dat onderwijs ambitieus hoort te zijn: de basiskwaliteit op orde en de lat verder omhoog.

Wij geloven dat het Nederlandse onderwijs tot één van de beste ter wereld kan behoren, als wij er echt voorrang aan geven.

Wij zijn ervan overtuigd dat investeren in onderwijs leidt tot grotere weerbaarheid van mensen, tot meer kansen.

Wij kiezen er in deze economisch moeilijke tijd bewust voor om te investeren in onderwijs en onderzoek.

Wij geven leerlingen, studenten, leerkrachten en onderzoekers de kans om Nederland weer op de kaart te zetten als Top 5 van de kenniseconomieën.

Wij kiezen voor ambitieus en kleinschalig onderwijs.

Wij vinden het belangrijk dat voor het behalen van een onderwijsdiploma hard gewerkt moet worden.

Wij bepleiten scholen de ruimte te geven meer verschillende leerwegen aan te bieden. Zo voorkomen we uitval en het helpt leerkrachten om leerlingen en studenten op de juiste plek te brengen.

Wij zetten ons ervoor in de schotten tussen kinderopvang (met name de buitenschoolse opvang), de peuterspeelzaal en de basisschool te slechten.

Wij willen de regels die gelden voor buitenschoolse opvang versimpelen, zodat de regelgeving meer aansluit bij het gebruik in het onderwijs.

Wij maken ons sterk voor goed beroepsonderwijs, een hoeksteen voor de economie.

Wij willen dat mensen zich blijvend ontwikkelen en scholen: een leven lang leren is een opdracht voor de door de overheid bekostigde scholen en het commercieel onderwijs.

Wij koersen aan op een Nationaal Onderwijsakkoord tussen vertegenwoordigers van ouders, leerlingen/studenten, leerkrachten, scholen en overheden.

Basis op orde, lat omhoog

- 4.1 Het beleid om de basis in het onderwijs op orde te brengen en de lat verder te verhogen wordt onverkort voortgezet. We besteden veel aandacht aan taal en rekenen. Uitval en zittenblijven worden verder terug gebracht.
- 4.2 We verlangen van iedereen in het onderwijs extra inzet en willen af van de zesjescultuur. We bevorderen het opbrengstgericht werken en besteden meer tijd en aandacht aan leerlingen die dankzij die extra aandacht beter kunnen presteren.
- 4.3 We willen de kwaliteit bevorderen door professionalisering van leerkrachten, directeuren en toezichthouders.

Nieuwe verhoudingen

- 4.4 Het CDA wil komen tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen tussen overheid en onderwijs. Scholen krijgen meer ruimte, vrijheid en verantwoordelijkheid om zelf die stappen te zetten om de lat hoger te leggen. Daartoe wordt een nationaal onderwijsakkoord gesloten tussen overheid, vakbonden, schoolbesturen en organisaties van ouders en leerlingen.
- 4.5 Scholen krijgen hierin meer ruimte om eigen keuzes te maken, onder de voorwaarde dat de onderwijskwaliteit en de onderwijsresultaten toenemen. Indien deze resultaten niet worden gehaald zal toezicht en controle worden geïntensiveerd.
- 4.6 De overheid gaat over het 'wat', de scholen over het 'hoe'. Dit leidt tot een reductie van de controle door de overheid
- 4.7 Toetsen is een middel en geen doel op zich. Scholen hebben vrijheid in de keuze voor eindtoetsen en leerlingvolgsystemen.
- 4.8 Scholen krijgen meer ruimte om te experimenteren, met als doel de leerresultaten te verhogen.
- 4.9 Instellingen hanteren een menselijke maat. Als alle betrokkenen het erover eens zijn kan een school de-fuseren of juist fuseren, uitgangspunt is dat het onderwijs kleinschalig georganiseerd is.

Leraren

- 4.10 We investeren in leraren, zij verdienen een hoge maatschappelijke waardering, want het onderwijs is zo goed als de leraar in de klas. Selectie aan de poort laat alleen de allerbeste studenten toe tot lerarenopleidingen.
- 4.11 De leraar wordt weer leraar. Door de onderwijsassistent krijgt de leraar tijd voor maatwerk. De leraar ontwikkelt weer zelf zijn lesstof door gebruik te maken van digitale leermiddelen. Aanbrengen van meer functiedifferentiatie zorgt voor meer carrièreperspectief in het onderwijs. We willen de lerarenopleidingen en vooral de Pabo weer aantrekkelijk maken voor mannen.
- 4.12 Voor al het onderwijsgevend personeel en schoolleiders komt er een beroepsregister.

Ouders

- 4.13 Betrokkenheid van ouders is essentieel om het beste uit ieder kind te kunnen halen. Scholen hebben de mogelijkheid in ouderovereenkomsten afspraken te maken over verwachtingen en omgangsvormen.
- 4.14 Wij staan principieel voor keuzevrijheid van onderwijs voor ouders. Niet alleen op basis van godsdienstige motieven, maar ook vanuit opvoedkundige of pedagogisch-didactische motieven moeten zij scholen kunnen oprichten. Vrijheid van onderwijs is echter geen vrijbrief voor slechte onderwijskwaliteit of discriminatie.

Primair en voortgezet onderwijs

- 4.15 Het CDA wil de schotten tussen opvang en school weghalen. We willen integratie tussen de vroeg- en voorschoolse educatie en de basisschool realiseren in de vorm van een groep 0 voor 3 jarigen met een taal- en ontwikkelingsachterstand.
- 4.16 We willen brede dagarrangementen stimuleren met aandacht voor cultuur en sport voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar. De basisschool krijgt ruimte om zelf buitenschoolse opvang aan te bieden waardoor het combineren van arbeid en zorg voor ouders makkelijker wordt gemaakt.
- 4.17 De stelselwijziging van passend onderwijs heeft een breed draagvlak, we willen zo min mogelijk bureaucratie bij de samenwerkingsverbanden. Er blijven voldoende middelen om kwetsbare jongeren te ondersteunen.
- 4.18 Deelcertificaten worden ingevoerd. Zo kan bijvoorbeeld een vmbo-leerling vakken volgen op een hoger niveau, maar ook de vwo-leerling technische vakken volgen die op het moment niet binnen het vwo worden aangeboden.

Leven Lang Leren

- 4.19 Wij bepleiten ruimte voor een “leven-lang-leren”.
- 4.20 Scholing moet worden ingebed in arbeidsovereenkomsten.
- 4.21 Wij willen het deeltijdonderwijs moderniseren en toesnijden op de vraag van de arbeidsmarkt
- 4.22 Het mbo en hbo organiseren korte vakopleidingen waarmee met ontslag bedreigd personeel zich snel kan omscholen.
- 4.23 Wij stimuleren beurzen van bedrijven en overheden voor arbeidsmarktrelevante opleidingen.
- 4.24 Andere aanbieders krijgen ruimte op de markt van “leven-lang-leren”.

Mbo, hbo en wo

- 4.25 Zonder goed hoger- en middelbaar beroepsonderwijs geen kenniseconomie. Innovatie van techniekopleidingen is essentieel, met name in het mbo en hbo. Beroepsonderwijs moet, onder andere door de invoering van de kleinschalige en vakgerichte ambachtsschool nieuwe stijl, weer een positieve keuze worden.
- 4.26 We zetten in op het aanbieden van Associate Degrees in de vorm van meer samenwerking tussen mbo en hbo.

- 4.27 Het opleidingsaanbod moet in samenwerking met het bedrijfsleven herijkt worden, zodat onderwijs beter aansluit op de arbeidsmarkt
- 4.28 We willen in het hoger onderwijs de mogelijkheden voor selectie aan de “poort” verruimen. Wij staan voor behoud van de basisbeurs in de bachelorfase. Hierdoor bevorderen we het studeren en voorkomen we het opbouwen van schulden.
- 4.29 Studies worden beter en flexibeler georganiseerd, het lesgeven moet prioriteit hebben binnen de instelling.
- 4.30 Er komt een meer gedifferentieerd collegegeld: lager voor arbeidsmarktrelevante studies en hoger voor bijzonder excellente opleidingen. Verlaging van het collegegeld kan bijvoorbeeld ingezet worden voor technische opleidingen en lerarenopleidingen voor die vakken waar een tekort is of dreigt.

Onderzoek en innovatie

- 4.31 Het topsectorenbeleid verdient met kracht te worden voortgezet. Dat vereist extra investeringen: structureel meer middelen voor (regionale) innovatie en (regionaal) onderzoek vanuit (inter-) nationaal bedrijfsleven, rijksoverheid en regionale/lokale overheden noodzakelijk. Deze middelen worden toebedeeld op basis van (regionale-) innovatie en excellentie. Hierbij is cofinanciering door Europees, nationaal en regionaal onderzoeksgeld noodzakelijk.
- 4.32 In aanvulling hierop zullen structureel meer middelen beschikbaar komen voor fundamenteel onderzoek. Deze zullen op basis van kwaliteit worden toegekend.
- 4.33 Er komt meer ruimte voor starters en MKB-bedrijven in het innovatiebeleid.

5. Waardevolle gezondheid

“De vooruitgang in de medische sector betekent dat mensen vaker genezen van ziekten en dat mensen langer leven. De toename van het aantal ouderen en chronisch zieken vraagt om een verschuiving naar preventie en zelfredzaamheid: wat kunnen mensen zelf doen of zelf betalen? Hoe kunnen we hen daarin ondersteunen? Door wonen en zorg te scheiden en goed te kijken naar welke zorg door verzekeraars gedekt kan worden en welke voorzieningen door gemeenten worden aangeboden, kunnen we de noodzakelijke voorzieningen overeind houden voor hen die zijn aangewezen op langdurige (intensieve) zorg.”

Wij staan, ook in moeilijke tijden, voor een stelsel van gezondheidszorg dat gebaseerd is op solidariteit, solidariteit tussen ziek en gezond, jong en oud, arm en rijk.

Wij beseffen dat hervormingen nodig zijn om de gezondheidszorg op den duur betaalbaar te houden. Wij lopen niet weg voor moeilijke keuzen.

Wij doen een beroep op iedereen om verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen gezondheid en bij te dragen aan de zorg voor de ander.

Wij bepleiten een verschuiving binnen de zorg naar preventie en naar zelf- en samenredzaamheid.

Wij ontlopen de discussie niet of alles wat kan ook onbegrensd beschikbaar moet zijn.

Wij kiezen voor een omslag waarbij niet het aanbod, de bureaucratie of de regels centraal staan, maar de vraag van mensen naar zorg, ondersteuning en hulp.

Wij werken er aan dat mensen meer regie krijgen over de zorg.

Wij staan voor een inclusieve samenleving, een samenleving waarin iedereen – met en zonder beperkingen - gewoon meedoen.

Preventie: van nazorg naar voorzorg

Van zorg en ziekte, naar gedrag en gezondheid van de mens centraal, focus op gezond leven, maar ook op de fysieke gezonde leefomgeving. Preventie moet een integraal onderdeel zijn van de zorg.

Dit zal meer van mensen gaan vragen, maar ook vragen om zorg die zo dichtbij mogelijk wordt georganiseerd.

- 5.1 Preventie is een zaak van iedereen. Mensen zelf, bedrijven, zorgverzekeraars, zorgverleners, onderwijs hebben allemaal een rol. Wij willen samenwerking bevorderen en komen tot een nationale agenda voor een gezonder Nederland.
- 5.2 Eenzaamheid onder bijvoorbeeld ouderen komt te vaak voor in onze samenleving. Familie en de sociale omgeving, maar ook waar nodig gemeentelijk welzijnswerk kunnen helpen bij zingevingvraagstukken en bij het herstellen of zo mogelijk opnieuw vormen van het eigen sociale netwerk helpen.
- 5.3 Wij stimuleren vernieuwende manieren van zorgverlening, zoals e/Health die er toe bijdragen dat mensen ook als ze ziek zijn meer de regie in eigen hand houden en kunnen blijven participeren.

- 5.4 Wij streven naar ratificering door Nederland van het VN verdrag voor rechten van mensen met beperkingen. De inhoud van dit verdrag geldt als uitgangspunt voor de toetsing van wetgeving die op mensen met beperkingen van toepassing is.

Langdurige zorg en maatschappelijke ondersteuning

De AWBZ brengen wij terug naar zijn oorspronkelijke doel: een volksverzekering voor verpleging en verzorging die langer dan een jaar duurt aan mensen met een langdurige beperking.

We zetten de mens en zijn zorgvraag centraal door hem, waar nodig met ondersteuning vanuit de gemeente, in staat te stellen zo lang als mogelijk zelf de regie op de zorg te voeren. Er hoort ook bij dat mensen zo lang mogelijk in hun eigen thuissituatie kunnen blijven wonen.

Het is niet de kwaliteit van de behandeling die het geluk van mensen bepaalt, maar de kwaliteit van leven. Het welzijn van mensen voorop, daarop inzetten en daarna de zorg bieden die nodig is.

- 5.5 De AWBZ verzekert langdurige verzorging en verpleging op medische indicatie. Alle niet zorgelementen (zoals wonen en verblijf en (maatschappelijke) begeleiding) verdwijnen uit de AWBZ. Een uitzondering wordt gemaakt voor de begeleiding die onlosmakelijk verbonden is met de 24-uurs zorg.
- 5.6 Wonen en verblijf betalen mensen zelf, ook als ze zorg nodig hebben. Dat maakt ook nieuwe combinaties van wonen en zorg op maat mogelijk. Begeleiding, welzijnswerk en participatie kunnen gemeenten goed organiseren. Zij leveren maatwerk aan mensen die ondersteuning nodig hebben om deel te nemen aan de samenleving.
- 5.7 Kortdurende verpleging en verzorging in verband met geneeskundige zorg komt in de Zorgverzekeringswet. Die zorg kan goed verzekerd worden en sluit vaak aan op de ziekenhuis- en huisartsenzorg.
- 5.8 De langdurige zorg financieren we persoonsvolgend. Mensen kiezen zelf wie de zorg verleent passend bij de zorgvraag. Een kanteling, zodat de wensen en behoeften van mensen zelf centraal staan. Het PGB blijft op die manier bestaan als een trekkingsrecht in de AWBZ. Mensen kunnen individueel hun zorgverleners kiezen. Hiermee komt ook de weg vrij voor kleinschalige vraaggestuurde zorginitiatieven.
- 5.9 We bepleiten meer ruimte voor de zorgprofessionals in de AWBZ. Dit om de kwaliteit van zorg te verbeteren en te doen wat voor de zorgvrager nodig is. De persoonsvolgende financiering maakt meer kleinschalige initiatieven mogelijk die zich weer richten op het primaire proces en minder bureaucratisch zijn.
- 5.10 De AWBZ wordt uitgevoerd door zorgverzekeraars voor hun eigen verzekerden. Dit maakt het mogelijk om tot integrale, vraaggestuurde zorgverlening dicht bij mensen te komen. Samenwerking met gemeenten is essentieel.
- 5.11 Familie, vrienden en buurtgenoten zijn essentieel voor het zo lang mogelijk zelfstandig functioneren van mensen die zorg behoeven. Zorgverleners geven daarvoor ruimte. Mantelzorg en professionele zorg dienen elkaar te versterken.
- 5.12 We willen nieuwe vormen van persoonlijke dienstverlening en eenvoudige zorgverlening aan ouderen, maar ook anderen met een beperking stimuleren. De ouderen van de toekomst hebben behoefte aan meer keuzemogelijkheden om in het dagelijks leven te kunnen blijven participeren.

**Curatieve zorg:
- één kaderstellend budget**

Wij willen zorg dicht bij huis, geleverd in de eerste lijn, zo lang dat kan en verantwoord is. Zorg dicht bij huis waarbij de nadruk ligt op gezondheid en gedrag en niet op ziekte en zorg. Zorg dicht bij huis die afgestemd is op de individuele zorgbehoefte van de burger. Maar als dit niet voldoende is, moet er kwalitatief goede tweedelijns zorg beschikbaar zijn. Voor hoogcomplexere zorg kan dit betekenen dat we verder moeten reizen, minder complexe zorg moet ook regionaal beschikbaar zijn. Kwaliteit moet een meer leidend principe worden in de zorg. Alleen kwalitatieve zorg leidt tot meer doelmatigheid. Wanneer de patiënt voorspoediger kan herstellen is dat winst voor het individu en de samenleving.

- 5.13 Zorg geleverd in de eerste lijn en dicht bij huis is veelal goedkoper dan in de tweede lijn. Het CDA kiest voor één kaderstellend budget voor de eerste en tweede lijn, zodat verzekeraars en zorgverleners de zorg op de meest doelmatige wijze kunnen leveren. Dan kunnen we de groei van dit budget ook in een gezamenlijke afspraak tussen overheid, zorgverzekeraars en zorgverleners beperken tot wat nodig is om de vergrijzing en technologische vernieuwing op te vangen.
- 5.14 De verzekerde zorg zal beperkt moeten worden tot noodzakelijke zorg. Alle aanspraken in het basispakket moeten hernieuwd worden getoetst aan objectieve criteria van noodzakelijke zorg, die mensen niet zelf kunnen dragen.
- 5.15 Voor huisartsen en zo mogelijk voor de hele zorg komt gezondheidswinst en kwaliteit van zorgverlening centraal te staan in hun (abonnements-) financiering. Kwaliteit is ook het resultaat van de bejegening en de behandeling zoals die door de patiënt wordt beoordeeld. Wijkverpleging is een onderdeel van de zorg in de eerste lijn. Ze werken in samenwerking met huisartsen en vormen onderdeel van hun praktijk.
- 5.16 Zorgverzekeraars zijn de regisseurs van verdergaande spreiding en concentratie van zorg. Kwaliteit van zorg is leidend. Ook voor de acute zorg wordt dit doorgezet. Niet-complexe zorg blijft dicht bij de mensen beschikbaar. De Zorgverzekeringswet wordt daarom zo aangepast dat verzekeraars bij voldoende gecontracteerde zorg wanneer sprake is van een verzekeringspolis met Zorg in Natura, verzekerden niet hoeven te vergoeden wanneer die de keuze maken om naar een niet gecontracteerde zorgaanbieder te gaan.
- 5.17 Specialistische zorg is onderdeel van het ziekenhuis. De honoraria van specialisten worden betaald en bepaald door het ziekenhuis. Die honoraria van vrijgevestigde medische specialisten kennen dan dus ook een (omzet)plafond.
- 5.18 Om de patiëntveiligheid te verbeteren, komt er een uniforme barcodering voor geneesmiddelen en hulpmiddelen.
- 5.19 Wij willen ook mensen die geestelijke gezondheidszorg nodig hebben stimuleren dat zij zolang mogelijk thuis kunnen blijven wonen en participeren in de maatschappij. De gemeente ondersteunt vanuit de Wmo daar waar patiënten te kort komen om zelfstandig te participeren.
- 5.20 Om de zorg voor iedereen betaalbaar en toegankelijk te houden, doen we een groot beroep op solidariteit. Mensen en zorgverleners moeten zich daar bewust van zijn en er gepast gebruik van maken. Daarom willen wij mensen inzicht geven in de kosten van de zorg die zij nodig hebben. Waar eigen bijdragen wordt gevraagd, wordt huisartsbezoek uitgezonderd. De draagkracht wordt in het oog gehouden.

- 5.21 De zorgtoeslag zorgt ervoor dat mensen de premie voor het basispakket daadwerkelijk kunnen blijven betalen als zij een laag of middeninkomen hebben. De draagkracht van het huishouden blijft leidend bij de toekenning van de zorgtoeslag. De overheid betaalt net als nu de premie voor kinderen.
- 5.22 Voor goede en integrale zorg is elektronische informatie-uitwisseling tussen zorgverleners essentieel. Patiënten moeten zelf aan kunnen geven welke informatie wordt uitgewisseld (opt-in). Zij krijgen, als eigenaren van de informatie, de mogelijkheid om op een laagdrempelige manier hun informatie te downloaden of mee te nemen om zo onnodig dubbele diagnostiek te voorkomen.

Medisch-ethische vraagstukken

- 5.23 Ieder mensenleven, hoe kwetsbaar ook, is altijd volwaardig. Wij vinden dat de menselijke waardigheid en de veiligheid van mensen, thuis of in een zorginstelling, gegarandeerd moeten zijn.
- 5.24 Goede zorg, begeleiding en ondersteuning van mensen aan het einde van hun leven is van groot belang en moet ook financieel helder geregeld zijn. Mensen moeten daarbij vrij kunnen kiezen waar zij deze zorg willen krijgen: thuis, in een hospice of in een zorginstelling.

6. Maatwerk in solidariteit

“De solidariteit tussen generaties, werkenden en niet-werkenden, arbeidsgeschikten en arbeidsongeschikten, alsook lager en hoogopgeleiden moet een nieuwe impuls krijgen. Daarvoor ziet het CDA participatie en emancipatie als sleutelwoorden, onder het motto: ieder mens heeft het recht om mee te doen en de plicht om bij te dragen. Mensen kunnen meer dan zij zelf soms beseffen. De uitdaging is om onvermoede kwaliteiten te vinden en aan te boren. Het CDA blijft daarbij pal staan voor de kwetsbaren in de samenleving. Zij die niet de veerkracht bezitten en niet zijn toegerust om hun plek op de arbeidsmarkt te vinden, moeten op de solidariteit van de samenleving kunnen blijven rekenen.”

Wij kiezen voor werk.

Wij investeren in mensen.

Wij willen een overheid die echt helpt en uitdaagt, een overheid die beschermt waar het moet.

Wij zijn een land van hardwerkende mensen die met elkaar aan de slag gaan om Nederland nog beter te maken: jonge mensen studeren, hebben werk of krijgen scholing.

Wij kiezen voor samen werken en samen oplossen waarbij volop ruimte blijft voor creativiteit en innovativiteit.

Wij willen een overheid die burgers activeert in overleg met de werkgever en met de andere werknemers.

Wij bieden zekerheid: bescherming tegen risico's van werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid is nog steeds nodig.

Wij willen eerlijk delen, ook in crisistijd.

Wij kiezen er voor ondernemerschap te stimuleren, gezinnen te steunen en mensen die werken te waarderen.

Wij maken ruimte voor de verlaging van de lasten voor de mensen die werken.

Wij vinden sparen een deugd.

Solidariteit tussen generaties

- 6.1 De AOW blijft het basispensioen.
- 6.2 Omdat wij allemaal veel langer en gezonder leven, kan de pensioenleeftijd stijgen. Dat is ook goed voor de betaalbaarheid van het basispensioen. De AOW-leeftijd gaat geleidelijk omhoog met de stijging van de levensverwachting. Voor mensen met overbruggingsproblemen en weinig mogelijkheden dit te compenseren, komt er een overgangsregeling.
- 6.3 De AOW uitkering kan flexibel worden opgenomen tussen 65 jaar en 70 jaar. Belemmeringen voor doorwerken na de pensioengerechtigde leeftijd zullen worden weggenomen.

Arbeidsmarkt

- 6.4 Werkgevers en werknemers zijn samen verantwoordelijk voor de (toekomstige) inzetbaarheid op de arbeidsmarkt, inclusief het einde van een dienstverband.

- 6.5 Werknemers krijgen een persoonlijk budget dat gebruikt kan worden voor scholing en werk-naar-werktrajecten. De overheid stimuleert dat werkgevers en werknemers ruimte maken voor individuele, breed inzetbare scholingsrechten voor werknemers, zodat zij kunnen investeren in hun eigen inzetbaarheid, regie over hun eigen loopbaan kunnen nemen en hun vakmanschap op peil houden.
- 6.6 De werkloosheidswet wordt weer teruggebracht tot het oorspronkelijke doel van inkomensbescherming bij een baanwisseling. Voor oudere werklozen komt er een vervolgitkering.
- 6.7 We maken werken lonend door na een half jaar over te gaan op inkomstenverrekening in plaats van urenverrekening. Daardoor loont ook een overstap naar een lager betaalde baan.
- 6.8 Werkgevers zijn vooralsnog verplicht maximaal een half jaar lang de kosten van de WW aan het UWV te vergoeden. Op termijn wordt deze verplichting omgezet in de verplichting samen afspraken te maken over loondoorbetaling bij ontslag en (preventief) te investeren in scholing. Bij de uitwerking is bijzondere aandacht voor het midden- en kleinbedrijf.
- 6.9 Er komt een nieuwe wettelijke ontslagprocedure. Zo willen we mensen met een flexibel arbeidscontract in een betere positie op de arbeidsmarkt brengen. Sociale partners en overheid sluiten een akkoord over een nieuwe balans tussen flexibiliteit en zekerheid op de arbeidsmarkt.
- 6.10 Bijzondere aandacht is er voor de arbeidsmarktpositie van (werkloze) ouderen. Werkgevers krijgen een premiekorting om (werkloze) ouderen in dienst te nemen.
- 6.11 Wij willen voortbouwen op de gedachte achter de Wet werken naar vermogen: wie niet het minimumloon kan verdienen hoort niet om die reden aan de kant te staan.
- 6.12 Gemeenten krijgen de vrijheid om regelingen op het terrein van werk, ondersteuning, vervoer e.d. op samenhangende wijze in te zetten om participatie te bevorderen.
- 6.13 Daarom wordt in zulke gevallen loondispensatie toegestaan. De gemeente geeft een aanvullende uitkering die kan oplopen tot het minimumloon.
- 6.14 De Wsw, de Wajong, de Wet werk en bijstand en de Wet investeren in jongeren worden opgenomen in de nieuwe regeling. Voor jongeren die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn, blijft de Wajong bestaan.
- 6.15 Wie nu werkt in de Sociale Werkvoorziening (SW) of een Wajong-uitkering heeft, gaat ook werken onder de nieuwe regeling, maar wij respecteren de bestaande rechten.
- 6.16 Wij pleiten voor een sociaal akkoord met werkgevers en vakbonden over meer stage- en arbeidsplaatsen voor mensen met een beperking.
- 6.17 Voor ondernemers zonder personeel (zzp'er) is het vaak lastig om de eigen inkomensbescherming te organiseren. Dat vraagt om bijzondere aandacht.
- 6.18 Iedere werkende – dus ook een zzp'er – moet tegen redelijke kosten een arbeidsongeschiktheidsverzekering kunnen afsluiten. Verzekeraars zullen in die behoefte moeten voorzien. Maar ook nieuwe cirkels van solidariteit kunnen een rol spelen: groepen van zelfstandigen die met elkaar geld inleggen voor het geval één van hen ziek is of langere tijd zonder opdrachten zit. Zij moeten ook verenigingspensioenfondsen kunnen oprichten, waaraan ze vrijwillig kunnen deelnemen.

- 6.19 De overgang van werk naar werk moet voor ambtenaren hetzelfde zijn als voor werknemers in de private sector. Het ambtenarenrecht wordt daarom gelijkgetrokken met het arbeidsrecht.

Fraude

- 6.20 Fraude met uitkeringen mag niet lonen. Dat ondermijnt de solidariteit. Daarom staan wij voor een straffe aanpak.
- 6.21 Wij willen de gemeentelijke basisadministratie koppelen met de belastingdienst, UWV en gemeentelijke sociale diensten
- 6.22 Boetes worden verhoogd.

Sociale vlaktaks

- 6.23 Het CDA kiest voor een sociale vlaktaks met solidariteitsheffing. Het huidige stelsel van inkomstenbelasting is nodeloos ingewikkeld, stimuleert overmatig lenen en ontmoedigt arbeid.
- 6.24 De invoering van een sociale vlaktaks heeft grote voordelen. Voor iedereen geldt dan hetzelfde belastingtarief van circa 35%. Zo wordt het belastingsysteem eenvoudiger en worden inkomens binnen gezinnen niet langer verschillend behandeld. Een vlaktaks stimuleert economische groei en banen.
- 6.25 Vanuit het oogpunt van solidariteit is het gerechtvaardigd dat er een aanvullende solidariteitsheffing komt voor topinkomens.
- 6.26 Voor ondernemers komt er een eenvoudige ondernemerswinstbelasting, die groei stimuleert, ongeacht rechtsvorm. Door deze vereenvoudigingen kan substantieel in de bureaucratie bespaard worden.

Overlegmodel

- 6.27 De Nederlandse arbeidsverhoudingen kenmerken zich door gezamenlijk verantwoordelijkheid willen nemen voor de toekomst, samen de schouders eronder. Dat moeten we koesteren en moderniseren. De medezeggenschapswetgeving is nu vaak een te strikt keurslijf.
- 6.28 In de CAO's moet meer ruimte voor maatwerk en keuzemogelijkheden zijn.

Sparen

- 6.29 Er komt een nieuwe zilvervlootregeling als stimulans voor jongeren om te sparen.
- 6.30 Het CDA wil voorkomen dat mensen problematische schulden opbouwen. Dat begint met het voorkomen ervan (preventie) door een beter schuldenregistratiesysteem en financiële educatie.

7. Degelijke financiën

“De kredietcrisis en de daarop volgende schuldencrisis hebben ons geleerd dat onze welvaart niet vanzelfsprekend is. We moeten die keer op keer verdienen; successen uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst. Ook hier geldt weer dat de duurzaamheid op de lange termijn en het algemeen belang leidend moeten zijn. Winstbejag van groepen bankiers en beleggers in doorgeschoten geliberaliseerde financiële markten leidde tot de kredietcrisis. Maar consumenten wilden ook lenen tegen lage rente, wonen in dure huizen en beleggen met hoge rendementen. Het CDA zet zich onverminderd in voor degelijkheid als het om de financiën gaat. Dat betekent degelijk financieel overheidsbeleid, een betrouwbaar financieel stelsel en gezonde financiën voor particulieren en bedrijven.”

Wij zijn een solide partij.

Wij kiezen voor de toekomst van de volgende generaties.

Wij willen onze kinderen en kleinkinderen niet met torenhoge schulden opzadelen die wij hebben gemaakt.

Wij willen na deze kabinetsperiode een begin gaan maken met het afbetalen van onze schuld.

Wij maken ons huishoudboekje weer op orde, zodat inkomsten en uitgaven van de overheid weer in evenwicht zijn.

Wij scheppen ruimte voor werk en kansen voor ondernemers.

Wij kiezen voor lastenverlichting voor gezinnen en bedrijven, zodat zij de gelegenheid krijgen voor het verwerven van voldoende werk en inkomen.

Wij stimuleren via de belasting “werken” en “vergroenen”.

Wij willen een rechtvaardiger systeem van inkomstenbelasting, te bereiken via een sociale vlaktaks met solidariteitsheffing.

Wij werken aan een nationale woonpacificatie, gericht op afbouw van de schulden en meer beweging op de woningmarkt.

Wij willen een einde maken aan de bonuscultuur.

Wij dringen aan op ruimere kredietverlening aan bedrijven.

Wij willen dat pensioenfondsen meer gaan investeren in Nederland.

Overheidsfinanciën

- 7.1 Het CDA kiest ervoor om de omvang van de collectieve sector op termijn weer naar het niveau terug te brengen van vóór de financiële crisis. De afgelopen jaren is het beslag van de overheid op onze economie met ruim 5% BBP toegenomen. Het weer houdbaar maken van de overheidsfinanciën moet in onze ogen bereikt worden door een reeks hervormingen. Zo kan structureel het uitgavenniveau worden verminderd en krijgt Nederland meer ‘lucht’.
- 7.2 Aan het eind van de volgende kabinetsperiode zal er weer zicht moeten zijn op een structureel evenwicht op de begroting. Dat vergt duurzame groei die samen gaat met noodzakelijke kostenvermindering en hervormingen.
- 7.3 Dit betekent een reductie van het structurele overheidstekort met nog eens 0,5% per jaar.

- 7.4 Onderdeel van de sanering van de overheidsfinanciën is ook verlaging van de lastendruk. Het zijn uiteindelijk de investeringen, de winsten van bedrijven en de bestedingen van burgers die bijdragen aan de economische groei. Daarmee verdienen zij de lastenverlichting. Dat geldt in het bijzonder de middeninkomens.
- 7.5 Wij investeren structureel in innovatie, onderwijs en duurzaamheid.
- 7.6 Wij werken aan hervormingen op de arbeidsmarkt, de zorg, de pensioenen en de woningmarkt.
- 7.7 Wij willen bezuinigen via het terugdringen van de bureaucratie, met name in de zorg, in het onderwijs en bij het bestuur.
- 7.8 Wij bepleiten voor deze twee jaar een nullijn voor de gehele collectieve sector. Ook in de private sector wordt loonmatiging aangemoedigd.

Woningmarkt

- 7.9 Herstel van vertrouwen in de woningmarkt vraagt om een omvattend plan, dat zowel koop als huurmarkt meeneemt en goede afspraken met corporaties, bouwers, financiële sectoren, pensioenfondsen.
- 7.10 Goede stap daartoe is hervorming van de hypotheekrenteaf trek gericht op afbouwen van de hypotheekschuld zoals nu afgesproken.
- 7.11 Ten behoeve van versnelling van de afbouw van de schuld van mensen die al een hypotheek hebben, is een aflossingsbonus gewenst en financiers zullen de mogelijkheid moeten openen voor het jaarlijks tenminste voor 20% boetevrij aflossen op bestaande hypotheek.
- 7.12 Een aanvullend pakket voor “starters” op de woningmarkt is noodzakelijk. Dit pakket bestaat uit onder meer: introductie van een bouwspaarregeling en verhoging van het schenkingsrecht. Ook zouden regels voor starters bij het verstrekken van een hypotheek minder streng moeten worden.
- 7.13 Een evenwichtige verhouding tussen huurprijs, economische waarde en woonkwaliteit is een vereiste. Woningcorporaties krijgen meer mogelijkheden om te investeren in combinaties van wonen en zorg en huurwoningen voor de middengroepen. Zij krijgen meer ruimte om huurprijzen vast te stellen op basis van de werkelijke huurwaarde van de woningen, mits zij gezinnen met een laag inkomen dan ook een korting op de huur geven. We willen dat via een convenant afspreken. Geven ze geen invulling aan hun maatschappelijke taak, dan krijgen ze alsnog een heffing opgelegd.
- 7.14 Met de introductie van de sociale vlaktaks ontstaat een meer rechtvaardige verdeling van het fiscale voordeel van de hypotheekrenteaf trek. Iedereen, ook de hoge inkomens heeft hetzelfde aftrek tarief.

Financiële sector

- 7.15 De financiële sector dient het belang van zijn klanten voorop te stellen en moet een integer financieel product garanderen.
- 7.16 Aan de bonuscultuur bij banken moet een einde komen. Reguliere bonussen mogen niet meer dan drie maandsalarissen bedragen.
- 7.17 Om de integriteit van de financiële sector te versterken, is een zogenaamde. ‘bankierseed’ nodig.

- 7.18 Nederlandse pensioenfondsen dragen vanuit hun eigen vermogen voor 5 tot 15 % bij aan de binnenlandse kapitaalvoorziening en investeringen in onze economie. Dat is veel te laag. De overheid, de pensioenfondsen en de banken moeten een akkoord sluiten waardoor het voor onze eigen pensioenfondsen aantrekkelijker wordt om in de Nederlandse economie en woningfinanciering te investeren.
- 7.19 Er komen meer middelen vrij voor kredietverlening aan bedrijven en hypotheekverleningen voor de woningmarkt. Een aangepaste berekeningwijze voor de rendementen van de pensioenfondsen helpt er bij. Dan verwachten wij dat de meeste pensioenen volgend jaar niet gekort hoeven te worden.
- 7.20 Wij pleiten voor de opstart van alternatieve bronnen van financiering, in het bijzonder door kredietunies en *crowdfunding*.

8. Slagvaardige overheid

“Op welke wijze kunnen de grote uitdagingen van deze tijd nu worden opgepakt en wie heeft daarbij welke taak? Het CDA wil dat de overheid loslaat wat de samenleving zelf kan doen en ordenend optreedt waar de markten falen. Waar normen in de samenleving in het gedrag komen verwacht het CDA een daadkrachtig optreden van de overheid. Een slagvaardige overheid kan afhankelijk van haar taak differentiëren in haar rol: normeren, reguleren, regisseren, faciliteren, controleren en sanctioneren.”

Wij *geloven in de vitaliteit van de samenleving.*

Wij omarmen het idee van, de krachtige, actieve samenleving die zich noch door de overheid laat betuttelen, noch door de markt laat wegdrücken.

Wij zien de overheid als een ordenende kracht, die ruimte creëert voor maatschappelijk initiatief, burgerparticipatie aanmoedigt, vitale coalities hun werk laat doen en duizend bloemen laat bloeien.

Wij bieden ruimte aan burgers en bedrijven, aan mensen en organisaties die het heft in eigen hand nemen.

Wij staan voor een overheid die de waarden van de rechtsstaat en de democratie beschermt.

Wij zijn voorstander van een krachtige decentralisatie van beleid, focus bij herkenbare provincies, ruimte voor regionale samenwerking en krachtige gemeenten die dicht bij de burger staan.

Wij zijn voorstander van meer samenwerking tussen bestuurslagen onderling.

Wij geloven niet in structuurdiscussies over het binnenlands bestuur, onproductief en zinloos als ze gebleken zijn.

Wij bepleiten een politieke cultuur van samenwerking.

Wij staan voor politici die zich fatsoenlijk gedragen, binnen en buiten het parlement

Wij willen meer vrouwen en mensen met andere culturele achtergronden op meer plekken in politiek en bestuur.

Wij bouwen aan een geloofwaardige overheid waarin Nederlanders zich herkennen.

Overheid

- 8.1 De overheid is er voor de burgers. En niet andersom.
- 8.2 De overheid staat voor waarden die vitaal zijn voor rechtsstaat en democratie.
- 8.3 Dejuridisering, deregulering en decentralisatie zijn juiste middelen om burgers en maatschappelijke organisaties veel meer in hun kracht te zetten.
- 8.4 Waar mogelijk en dienstig neemt een overheidsinstantie telefonisch contact op met een burger of bedrijf in plaats van correspondentie per brief. Indien wenselijk wordt *mediation* ingezet.
- 8.5 Deregulering vereist dat de overheid de kunst van het loslaten leert: meer vertrouwen in mensen en organisaties, beter omgaan met fouten, minder reageren op incidenten en meer moreel leiderschap. Plus: minder bemoeienis met de uitvoering, meer accent op resultaten, ruimte om te experimenteren, meer accent op horizontale in plaats van verticale verantwoording.

- 8.6 Toezicht vanuit de overheid is aanvullend op en ondersteunend aan de maatschappelijke rol van de instellingen. Het komt niet in de plaats van regelgeving en beleidsontwikkeling.
- 8.7 De controle op en handhaving van regels wordt minder belastend. Wie zich goed gedraagt, wordt minder frequent gecontroleerd dan wie zich heeft misdragen.
- 8.8 Het proces van decentralisatie van rijk naar provincies en gemeenten gaat onverminderd door. Wel is meer samenhang nodig, te bereiken via een kaderwet.
- 8.9 Provincies beperken zich tot hun kerntaken.
- 8.10 Zelfstandige bestuursorganen en agentschappen worden kritisch doorgelicht. Hun meerwaarde moet worden aangetoond. Samenvoeging of privatisering zijn belangrijke opties. Waar mogelijk gaan de taken terug naar de samenleving.

Maatschappelijke participatie

- 8.11 Het CDA wil actief op zoek naar nieuwe vormen van financiering voor sociale projecten. Sociale projecten zijn van en voor de gemeenschap; charitatieve instellingen, woningcorporaties, pensioenfondsen of zorgverzekeraars moeten in deze zogenaamde *social enterprises* investeren.
- 8.12 Om vitale coalities tussen burgers, bedrijven en organisaties van de grond te tillen, komen er experimenten, waarbij burgers en bedrijven - naar Brits voorbeeld - als 'aandeelhouder' in maatschappelijke vraagstukken met ideeën en geld kunnen investeren in 'de samenleving'.
- 8.13 Maatschappelijke organisaties in zorg, onderwijs, welzijn, cultuur en wonen zullen goed geworteld moeten zijn in de samenleving. Door de financiering via de vraag van mensen te laten lopen, moeten zij zich actiever op de wensen en behoeften van burgers, patiënten en cliënten richten. Burgers en bedrijven kunnen een maatschappelijk aandeel nemen in deze organisaties. Dat vergt een fundamentele verandering van overheidsregels.
- 8.14 Er is meer samenwerking tussen gemeenten en maatschappelijke organisaties, woningbouwcorporaties en jeugdzorg nodig voor zowel de leefbaarheid van de stad als de ontwikkeling van het platteland.
- 8.15 Samenwerking met kerken en andere levensbeschouwelijke organisaties levert meerwaarde op.

Bestuur

- 8.16 Grootscheepse, van boven opgelegde structuurwijzigingen in het binnenlands bestuur zijn tot mislukken gedoemd. Om de bestuurlijke drukte terug te dringen, kiest het CDA voor een geleidelijke, breed gedragen en meer natuurlijke aanpak.
- 8.17 De positie van gemeenten, de 'eerste overheid', wordt versterkt, met name in het sociale domein (decentralisatie op gebieden op het gebied van werk en sociale zekerheid, de AWBZ-begeleiding en de Jeugdzorg).
- 8.18 Interregionale samenwerking op het terrein van verkeer en vervoer verdient te worden gestimuleerd. Dat gaat hand in hand met ontschotting van bestaande regelgeving (o.a. leerlingenvervoer, ziekenvervoer).
- 8.19 Waterschappen zijn een onmisbaar democratisch onderdeel van de Nederlandse staatsinrichting. Omdat de waterschappen zelf hun belastingen heffen is toezicht vanuit

de samenleving noodzakelijk, uit te voeren door een democratisch direct gekozen bestuur. De waterschapsverkiezingen vinden gelijktijdig plaats met de gemeenteraadsverkiezingen.

- 8.20 Product- en bedrijfschappen worden gemoderniseerd; tegen lagere kosten kan de PBO-nieuwe-stijl een bijdrage leveren aan duurzame innovatie.
- 8.21 De maximale duur van de wachtgeldregeling politieke ambtsdragers wordt gelijk aan de maximale WW-duur.

Het Koninkrijk

- 8.22 Nederland investeert in het Koninkrijk der Nederlanden, zoals het na de staatkundige hervormingen van 10-10-10 tot stand is gekomen: een unieke samenwerkingsconstructie van Nederland met drie zelfstandige landen (Curaçao, Aruba en Sint Maarten) en een bijzondere verhouding met drie eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba).
- 8.23 Binnen het Koninkrijk zijn voor het CDA democratische waarden, deugdelijk bestuur, financiële soliditeit, bestuurlijke integriteit en respect voor elkaar punten waarop we elkaar als partners aanspreken.
- 8.24 Ten aanzien van Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) is er een bijzonder zorg voor levensstandaard en gezondheidszorg.

Strafrecht

- 8.25 Wie de wet overtreedt, verdient strenge straf. Maar een eenzijdige aanpak voor harde aanpak en strenge straffen (repressie) werkt niet. Een brede, preventieve aanpak is vaak minstens zo effectief. Het gaat om een goede, uitgebalanceerde aanpak.
- 8.26 Wie wordt gestraft, gaat aan de slag om herhaling te voorkomen.
- 8.27 Justitie, gemeenten, jeugdzorg en onderwijs werken zo veel mogelijk samen om te voorkomen dat een veroordeelde recidiveert. Dit geldt met name voor de grote groep van 14-24 jarigen. Het doel is dat veroordeelden de gevangenis beter verlaten dan dat ze er in gingen – en niet aan een criminele carrière beginnen.
- 8.28 De ontwikkeling naar adolescentenstrafrecht verdient steun.
- 8.29 Een harde aanpak geldt niet alleen voor geweldsdelicten, maar tevens voor de aanpak van fraude en cybercrime waaronder ook de verspreiding van kinderporno.
- 8.30 Om veiligheid en veiligheidsgevoel te vergroten, zullen ook mogelijkheden als: cameratoezicht en gebiedsverboden kunnen worden uitgebreid. Datzelfde geldt voor DNA verwantenonderzoek en verplichte afstand van DNA door daders van misdrijven.
- 8.31 Rechters gaan beter en begrijpelijker motiveren waarom ze een bepaalde straf opleggen, en doen dat in een taal die voor slachtoffer en belanghebbenden begrijpelijk is.
- 8.32 De positie van slachtoffers verdient verdere verbetering. Bij ernstige strafzaken met slachtoffers zal de rechter zich eerst moeten uitspreken of een verdachte echt de dader is, om daarna het slachtoffer alle ruimte te bieden zich uit te spreken (tweefasenstructuur).

Drugs en alcohol

- 8.33 Overmatig gebruik van alcohol en het gebruik van drugs veroorzaken zoveel schade dat een steviger aanpak noodzakelijk is.
- 8.34 Om overmatig gebruik van alcohol tegen te gaan, zal de leeftijdsgrens voor gebruik en bezit van alcohol worden verhoogd naar 18 jaar.
- 8.35 De terugdringing van het aantal coffeeshops zal onverkort worden doorgezet. Met name in de omgeving van scholen. Uiteindelijk verdwijnen alle coffeeshops uit Nederland.
- 8.36 De wietpas, die coffeeshops alleen toegankelijk maakt voor meerderjarige ingezetenen van Nederland, is noodzakelijk.
- 8.37 De handel in drugs, straatverkoop, de illegale verkooppunten en de handel rondom scholen en horecagelegenheden wordt steviger aangepakt.
- 8.38 De voorlichting tegen drugs en alcohol wordt indringender: we moeten af van het beeld dat alcohol en drugs niet gevaarlijk zijn.

Politie en justitie

- 8.39 Een nationale politie moet er komen. Doel is meer politie op straat en minder achter het bureau .
- 8.40 De lokale verankering van de politie krijgt z'n weerslag in de nieuwe politiewet.
- 8.41 Met behulp van een adequaat en financieel toereikend sanctiestelsel kunnen gemeenten met BOA's effectiever optreden tegen overlast, kleine ergernissen en dito verkeersovertredingen.
- 8.42 De bestrijding van de criminaliteit vraagt een grote sprong voorwaarts. Het huidige oplossingspercentage van misdrijven (inbraak woning bijvoorbeeld nog geen 20%) is onaanvaardbaar en moet omhoog.
- 8.43 Ook lange doorlooptijden in strafprocessen zijn een doorn in het oog. Waar mogelijk dient snelrecht plaats te vinden, ook in het belang van de slachtoffers. Niet alleen incidenteel, bij grootschalige evenementen, maar ook in wekelijkse snelrechtzittingen voor reguliere delicten.
- 8.44 Onfatsoenlijk gedrag vereist een directer, steviger aanpak. Niet alleen via meer voorlichting, maar ook via strenger en sneller straffen. Het gaat om ergernissen als onfatsoen, hufferigheid, vervuiling en verkeerswangedrag die vaak de belangrijkste klachten van bewoners zijn.
- 8.45 Wij kiezen voor verlenging van de verjaringstermijn van zedenmisdrijven.
- 8.46 De lokale gemeenschap wordt betrokken bij het vaststellen van prioriteiten van de politie, zoals in Rotterdam. Dit goede voorbeeld verdient navolging, op meer plekken moet dit soort nauwe samenwerking tussen politie, OM en winkeliers, horeca en bewoners worden beproefd.
- 8.47 Kindermishandeling en kindermisbruik, een groot kwaad, komt hoog op de politieke agenda. De mishandeling, verwaarlozing en het misbruik van kinderen is zo ernstig dat aanpak over een breed front noodzakelijk is. Het kan niet zonder maatschappelijke alertheid. De samenwerking tussen politie, OM en de Raad voor de kinderbescherming op dat gebied wordt geïntensiveerd.
- 8.48 Aandacht voor huiselijk geweld is nog altijd noodzakelijk. Het landelijk programma voor de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties wordt doorgezet.

- 8.49 Mensenhandel - voor een beschaafd land als Nederland onaanvaardbaar - krijgt de allerhoogste prioriteit van politie en justitie. Dit gaat samen met een adequate opvang van slachtoffers (o.a. prostituees, buitenlandse arbeidskrachten).
- 8.50 Omdat onze vitale digitale infrastructuur kwetsbaar is, zal ook de overheid gericht investeren in onderzoek naar technologieën om cybercrime tegen te gaan.

Rechterlijke macht

- 8.51 Procedures worden waar mogelijk minder formeel.
- 8.52 Het accent komt meer te liggen op de behandeling ter zitting, waar partijen elkaar ook letterlijk ontmoeten.
- 8.53 Mogelijkheden van digitale procesvoering worden waar mogelijk verruimd. Elektronische dossiers worden regel.
- 8.54 Om de rechterlijke macht te ontlasten, wordt meer gebruik gemaakt van alternatieve geschilbeslechting.
- 8.55 De vergoedingsregeling voor advocaten wordt zodanig aangepast dat het prikkelt tot alternatieve geschillenbeslechting in plaats van procederen.

CDA

Buitenom 18
Postbus 30453
2500 GL Den Haag

☎ 070 3424888

📠 070 3643417

🌐 www.cda.nl